

OŚRODEK DOKUMENTACJI
ZABYTKÓW W WARSZAWIE

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKÓW
ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

A B C D E F G H I J K L M N O P R S T U V W X Y Z

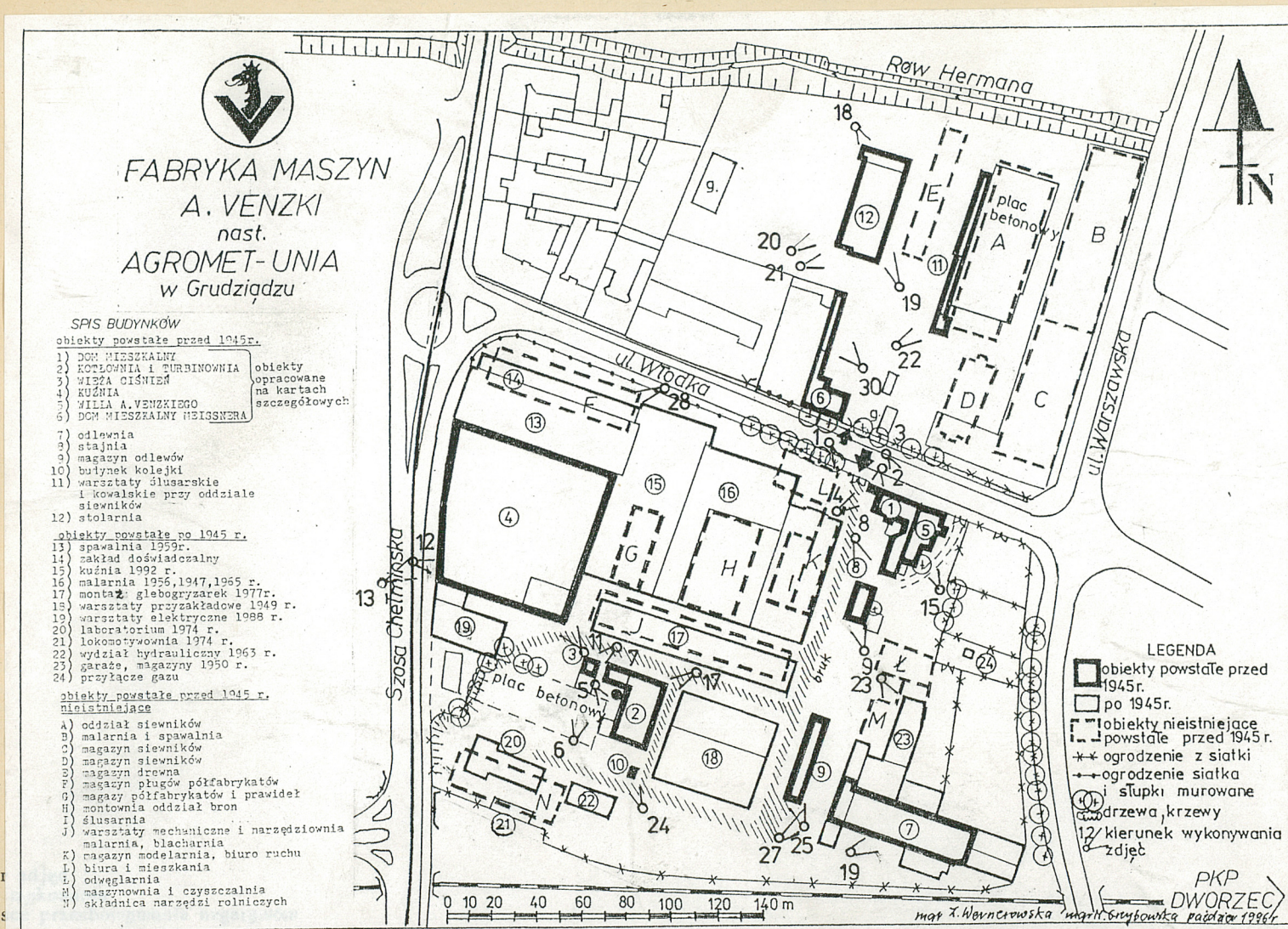
Nr 1412 KUJAWSKO-
POMORSKIE

1. Obiekt 176 FABRYKA MASZYN A. VENTZKI nast. AGROMET-UNIA

2. Czas powstania
1882 - 1920 r.
odbud. po 1945

3. Miejscowość
GRUDZIĄDZ

11. Zdjęcia, plan sytuacyjny, rzuty

4. Adres
Ul. J. Włodka 16
86-300 Grudziądz

nr hipoteczny KW 20 537
KW 22 909

5. Przynależność administracyjna

województwo toruńskie

gmina Grudziądz

6. Poprzednie nazwy miejscowości

niem. Graudenz

ulica: Grüner Weg, A. Ventzkiego,
J. Włodka, Pstrowskiego

7. Przynależność administracyjna
przed 1.VI.1975 r.

województwo bydgoskie

powiat Grudziądz

8. Właściciel i jego adres

Agromet-Unia w Grudziądzu
w upadłości, 86-300 Grudziądz
Szosa Toruńska 32/38

9. Użytkownik i jego adres

j.w.

10. Rejestr zabytków

Nr A/701/1-6 data 14.05.98

autor
data
miejsce

12. Autorzy, historia obiektu, określenie stylu.

AUGUST VENTZKI - założyciel Fabryki Maszyn w Grudziądzu.

A. Ventzki urodził się 1.3.1856 r. w Słobitach pow. pasłęcki, był synem kołodzieja. Ukończył Szkołę Techniczną w Einbecku i Szkołę Inżynierską w Langensalzy pod Erfurtem. Pracował w różnych firmach na terenie Niemiec i Europy. W Grudziądzu osiedlił się 2.10.1882 r.

Początkowo zajmował się urządzeniem młynów i instalowaniem maszyn parowych, pracował m.in. dla F. Rosanowskiego właściciela dolnego młyna w Grudziądzu. Rozprowadzał maszyny rolnicze oraz wypożyczzał zakupione młockarki parowe. Doprowadziło to do założenia małego warsztatu reparacyjnego, który zatrudniał 2 robotników.

W 1883 r. zakupił teren przy Grüner Weg /ob. ul. J. Włodka/ o powierzchni nieco ponad 0,5 ha, gdzie postawił kantor i niewielki warsztat.

Dla Ottona Reichena właściciela majątku Turznice pod Grudziądem skonstruował pierwszy pług dwuskbowy. Stało się to początkiem przyszłej dynamicznie rozwijającej się Fabryki Maszyn A. Ventzki /Maschinen Fabrik A. Ventzki/ Szybki rozwój zawdzięczał warsztat Ventzkiego zapotrzebowaniu na maszyny rolnicze, jak również wysokiej jakości konstruowanych przez samego Ventzkiego maszyn i urządzeń.

W ciągu życia A. Ventzki uzyskał 53 patenty na swoje maszyny. Posiadał własne pole doświadczalne w Maruszy pod Grudziądem, gdzie wypróbowywał nowe maszyny. Był radcą miejskim w Grudziądzu, a pod koniec życia doktorem honoris causa Wyższej Szkoły Technicznej w Gdańsku, gdzie osiadł po I wojnie światowej. Zmarł w 1922 r.

cd wkładka.

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, dach, wnętrze, wyposażenie, instalacje)

SYTUACJA. Fabryka Maszyn A. Ventzkiego nast. Agromet-Unia jest położona w południowej części śródmieścia Grudziądza.

Główna część zespołu usytuowana jest w kwartale między ulicami J. Włodka /dawna Grüner Weg/, Hallera i Szosą Chełmińską. Od południa jest ograniczona linią kolejową Grudziądz-Laskowice.

Druga część zespołu leży po przeciwnej stronie ulicy J. Włodka na terenie zakupionym przez fabrykę w samym końcu XIX w. i na początku XX w.

KOMPOZYCJA. Zespół Fabryki Maszyn A. Ventzki nast. Agromet-Unia składa się z dwóch części przedzielonych ulicą J. Włodka.

Główna część południowa zajmuje teren zbliżony do kwadratu, ograniczony od północy ulicą J. Włodka, od zachodu Szosą Chełmińską, od wschodu działkami budowlanymi przy ulicy Hallera, od południa linią kolejową Grudziądz-Laskowice.

Teren ogrodzony jest od ul. J. Włodka ogrodzeniem stalowym na podmurówce ze słupkami murowanymi, w pozostałych częściach siatką stalową.

Wjazd na teren zespołu prowadzi przez bramę z portiernią od strony ulicy J. Włodka. Dodatkowy wjazd znajduje się od ul. J. Włodka po zachodniej stronie.

W pierzei J. Włodka stoją: przy portierni DOM MIESZKALNY z oficyną (1) z wejściem w tylnej elewacji od strony fabryki i przyległa od wschodu WILLA A. VENTZKIEGO (5) z wejściem po wschodniej stronie od ulicy, za nią miejsce po dawnym ogrodzie fabrykanta.

Za bramą wzdłuż wjazdu stoją: po stronie wschodniej STAJNIA nast. remiza ob. warsztaty szkolne (8) i MAGAZYN ODLEWÓW (9) ob. warsztaty. W tyle za nimi: ODLEWNIA (7) przy dawnej boczniczy przy południowej granicy terenu fabryki, otoczona garażami i magazynami z lat 50-tych.

po stronie zachodniej i włąb od ul. J. Włodka stoją współczesne hale produkcyjne (13, 14, 15 i 16)

cd wkładka

14. Kubatura w kartach szczegółowych	15. Powierzchnia użytkowa zespół ok. 7,5 ha	16. Przeznaczenie pierwotne fabryka maszyn rolniczych	17. Użytkowanie obecne nieużytkowana, w upadłości
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja 1947-48 - budowa hali montażowej 1947-50 - budowa magazynu półwyrobów i mat. technicznych oraz ekspedycji 1947 - przebudowa cynkowni na pomieszczenia szkolne, warsztatowe i administr. 1948-50 - budowa montażowni pługów, warsztatu mech., montażowni kultywatorów, bron spręż., montowni bron polowych. malarni, odlewni. 1950-55 - budowa biura techn. i ekspedycji magazynu przycinalni, mechanizacja prac odlewni. 1961-65 - wydział montażu zespołów narzędz. 1966 - przejęcie nowego terenu po zach. str. Szosy Chełmińskiej i budowa tam krajalni i mag. hutniczego, wydziału mechanicznego i wydz. cz. płużnych 1977-78 - budowa hali montażu glebogryzarek		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne ściany, wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycia dachu, wyposażenie i instalacje) Fabryka powstała w 1882 r. na niewielkiej działce A. Ventzkiego. Dynamiczny rozwój przestrzenny w latach 1882-1920 spowodował, że zajęła cały kwartał uliczny i część kwartału po drugiej stronie ulicy J. Włodka. Zniszczenia wojenne spowodowały duże ubytki w zabudowanej substancji zespołu. Fabrykę odbudowano w latach powojennych. Ogólny układ urbanistyczny częściowo zachowany. Zniszczone budynki odbudowano w tym samym miejscu, z wyjątkiem pn.-zachodniej części od strony ulicy J. Włodka, gdzie powstały nowe hale produkcyjne. Do najlepiej zachowanych elementów zespołu należą: DOM MIESZKALNY (1) z przyległą secesyjną WILLĄ (5), portiernia w pierzei ul. J. Włodka. W głębi zespołu KOTŁOWNIA i TURBINOWNIA (2) WIEŻA CIŚNIENI (3) KUŹNIA (4) z bogatą elewacją od Szosy Chełmińskiej.	
20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie znalezienie właściwego użytkownika dla zespołu objęcie ochroną najlepiej zachowanych budynków.			

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

Akta Policji Budowlanej: Agromet-Unia Grudziądz
ul. Pstrowskiego /ob. J.Włodka/ przech. AP w Toruniu
Oddział w Grudziądzu ul. J. Włodka 15

23. Źródła ikonograficzne i fotograficzne rodzaj, miejsce przechowania, sygnatury)

Rycina przedstawiająca pierwszy warsztat Ventzkiego z kantorem z 1883 r.
Rycina fabryki z ok. 1910 r.,
obie na papierze firmowym Unii z 1927 r. w: Aktach Policji Budowlanej /Ap w Grudziądzu ul.J.Włodka 15/
Zdjęcia fabryki z lat 20-tych /wnętrza hal produkcyjnych/ w: "Unia" Zjednoczone Fabryki Maszyn, dawn. A Ventzki i Peters Sp. Akc. Centrala w Grudziądzu (Katalog ok. 1925 r.) zamieszczone w książce Z. Kurasa.
Widok Fabryki z roku 1907 w: Maschinenfabrik A. Ventzki Act.-Ges. Graudenz. Zum 25-jährigen...

22. Bibliografia

Maschinenfabrik A. Ventzki Act.-Ges. Graudenz
Zum 25-jährigen Bestehen der Firma. Deutsche Industrie - Deutsche Kultur, Berlin R.V (1907) nr 16
Ventzki: 50 Jahre 1882-1932. Eislingen-Stolp, 1932.
Ventzki: 75 Jahre Pflugbau zum 2 October 1957 Stuttgart 1957
Z. Kuras "Sto lat Agromet-Unii Fabryki Maszyn Rolniczych w Grudziądzu (1882-1982)" Grudziądz 1982
Neunter Geschäfts-Bericht der Maschinenfabrik A.Ventzki Aktiengesellschaft Graudenz über das geschäftsjahr 1905. Graudenz 1906.
j.w. SIEBENTER ... über das geschäftsjahr 1903.
j.w. DREIZEHNTER .. über das geschäftsjahr 1909.
Księga adresowa przemysłu, handlu i rzemiosła Zachodniej Polski. Poznań, bez roku wydania.

24. Uwagi różne

wyposażenie techniczne fabryki nie zachowało się z wyj. pieców w kotłowni opiaanych w p. wyposażenie 2 piece mogą mieć założone karty zabytków ruchomych techniki

25. Wypełnił mgr Maria Grzybowska
mgr Zofia Wernerowska
Imię i nazwisko

data wrzesień 1996 r.

26. Sprawdził
Imię i nazwisko

data

27. Załączniki wkładki sztuk -8

opracowano karty szczegółowe dla budynków:
DOM MIESZKALNY (1)
KOTŁOWNIA i TURBINOWNIA (2)
WIEŻA CIŚNIEN (3)
KUŹNIA (4)
WILLA A. VENTZKIEGO (5)
DOM MIESZKALNY MEISSNERA (6)

1. Miejscowość GRUDZIĄDZ	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) FABRYKA MASZYN A. VENTZKI nast. Agromet-Unia	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) opis cd.
-----------------------------	---	--

p. 12 HISTORIA cd.

ROZWÓJ FABRYKI I PRODUKCJA w latach 1882-1920.

W rozwoju fabryki ważniejszymi etapami było: w 1889 r. wyposażenie w pierwszą maszynę parową o sile 12 KM, w 1890 r. budowa własnej odlewni żeliwa, co rozszerzyło asortyment produkcji zwłaszcza o parniki. W 1891 r. parnik produkcji Ventzkiego otrzymał na wystawie w Królewcu wielki srebrny medal Niemieckiego Towarzystwa Rolniczego. Liczne jego odmiany były nagradzane i później m.in. złotym medalem na wystawie w Grudziądzu w 1925 r.

W latach 1892-98 skonstruowano i wprowadzono do produkcji nowoczesne pługi ramowe 2- i wielo-skibowe oraz 1-skibowy do głębokiej orki.

W 1897 r. Fabryka otworzyła składnicę w Kassel, w roku tym utworzono spółkę akcyjną pod nazwą Fabryka Maszyn A. Ventzki o kapitale zakładowym 1 300 000 mk.

Wprowadzono do produkcji wynaleziony przez Ventzkiego kultywator. Fabryka produkowała pługi, brony, urządzenia pielące, grabie konne oraz lokomobile dla wielkotowarowych gospodarstw obszarowych.

W 1898 r. pług Ventzkiego do głębokiej orki zwyciężył w konkursie w Rothehaus, nazywano go "Zwycięzca z Rothehaus". Wprowadzono do produkcji pługi parowe, produkowane do 1920 r., a w Berlinie na licencji Ventzkiego do 1926 r. Dużą część maszyn, zwłaszcza prostszych eksportowano do Rosji.

W 1907 r. Fabryka obchodziła 25-lecie.

W roku tym zakupiono Fabrykę Bron Straub i Ska i podjęto w pobliskiej Eislingen budowę nowej fabryki, istniejącej do dziś jako Ventzki Ska Akc. Fabryka Pługów i Maszyn Rolniczych, połączona obecnie z firmą MTD Products Inc. z Cleweland w USA.

Przed I wojną powstał 4-kondygnacyjny warsztat główny, gdzie odbywał się cały proces produkcyjny, oddzielnie istniał warsztat siewników, ślusarnia, szlifiernia, hala montażowa broni, hala montażowa pługów parowych, kuźnia z 60 ogniskami kowal-skimi o pow. 2000 m², cynkownia i cynownia, odlewnia z 20 maszynami formierskimi produkująca 1000 odlewów z żeliwa szarego i 500 odlewów z ciągliwego na dobę.

Fabryka posiadała bocznice kolejową, wodę dostarczała wieża ciśnień.

Wkładkę założył: mgr. Maria Grzybowska, mgr. Zofia Wernerowska
(imię, nazwisko, data) wrzesień 1996 r.

Wzór ODZ 1978 r.

Miejsce przechowywania negatywów:

Na terenie fabryki istniały szatnie, umywalnia, stołówka dla 700 robotników.

Podczas I wojny światowej produkowano granaty, karabiny maszynowe, kuchnie polowe i inne urządzenia dla wojsk niemieckich.
Fabryka nie została zniszczona.

W 1920 r. zatrudniała 900-1000 robotników, produkowała w ciągu roku 60 000 maszyn i urządzeń rolniczych.

ROZWÓJ PRZESTRZENNY FABRYKI.

W 1883 r. pierwszymi budynkami warsztatu A. Ventzkiego przy Grüner Weg 9 były parterowy kantor stojący w pierzei ulicy i przyległy niewielki warsztat w głębi.
/ob. nieistniejące/.

W 1883 r. powstał projekt otwartej szopy dla maszyn pośrodku działki /nieist./

W 1885 r. opracowano projekt frontowego DOMU MIESZKALNEGO (1) z oficyną dla A. Ventzkiego. Dom wzniesiono w 1885 r. wraz ze stajnią, a oficynę później.

W 1886 r. wzniesiono nowy warsztat w przedłużeniu pierwszego oraz magazyn.

W 1889 powstała kotłownia przy warsztacie wyposażona w maszynę parową o sile 12 KM.

W latach 1889-90 Ventzki nabył sąsiednie nieruchomości.
Na powiększonej działce powstały ODLEWNIA (7), kuźnia wg projektu H. Kampmanna /przebudowana/ i magazyn /przeb./.

W 1896 r. została zakupiona działka po przeciwnej stronie ulicy ob. J. Włodka gdzie wybudowano dwa duże magazyny /nieist./

W 1897 ponownie powiększył się teren fabryki, wybudowano tam za kuźnią budynek KOTŁOWNI i TURBINOWNI (2) z kominem, ocynkownię i ocynownię oraz szopę na drewno i szopę montażową /nieist./

Wzniesiono warsztat główny - ślusarnię w miejscu magazynu z 1890 r., 4-kondygnacyjny, przedłużony później ku zachodowi.

Powiększono kuźnię dostawiając bliźniaczy budynek.

Powiększono odlewnię. Wzniesiono STAJNIĘ (8) /przeb./ i MAGAZYN ODLEWÓW (9)

Główne budynki produkcyjne widoczne są na rycinie z pocz. XX w. wykonanej z okazji 25-lecia Fabryki.

W 1905 r. dokupiono kolejne działki przy Grüner Weg i przy ulicy ob. Chełmińskiej.
Wg projektu architekta Krügera wzniesiono WILLĘ A. Ventzkiego (5) przyległą do wcześniejszego DOMU MIESZKALNEGO (1).

Przy odlewni wybudowano tempiarnię.

Około 1906 r. wzniesiono WIEŻĘ CIŚNIENIA (3)

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
GRUDZIĄDZ	FABRYKA MASZYN A. VENTZKI nast. Agromet-Unia	opis cd.

p. 12 HISTORIA cd.

Około 1906 r. wzniesiono nową KUŹNIĘ (4) w pierzei ob. ul. Chełmińskiej.

Po przeciwnej stronie Grüner Weg. za magazynami wzniesiono halę siewników z kotłownią /nieist./

Około 1910 r. Fabryka zakupiła działkę z kamienicą Meissnera. KAMIENICE (6) przeznaczono na mieszkania dla pracowników, a na terenie działki w tyle wybudowano STOLARNIĘ (12) i MAGAZYN DRZEWA (E).

Rozbudowano halę siewników o niewielkie pomieszczenia pomocnicze na działce Meissnera.

FABRYKA w 20-leciu międzywojennym.

W 1920 r. Fabryka została przejęta przez polską Spółkę Akcyjną: Pomorska Fabryka Maszyn d. A. Ventzki. Dr inż. A. Ventzki zachował 25% akcji, zasiadał w radzie nadzorczej.

Po przejęciu grudziądzkiej fabryki Ventzki rozbudował filię w Eislingen, której kierownikiem i współwłaścicielem został od 1921 r. syn Rudolf.

Jesienią 1920 r. Ventzki zakupił w Słupsku nowe pomieszczenia fabryczne, utworzono tam spółkę komandytową Ventzki-Fabryka Pługów Parowych.

Po śmierci Ventzkiego do władz fabryki grudziądzkiej wszedł syn - Rudolf Ventzki.

W 1920 r. spółka zakupiła fabrykę maszyn R. Peters w Chełmnie, a w 1921 r. fabrykę maszyn C. Blumwe i Syn Tow. Akc. w Bydgoszczy, które stały się oddziałami grudziądzkiej fabryki. W 1922 r. zmieniono nazwę na S.A. "Unia" Zjednoczone Fabryki Maszyn d. A. Ventzki, C. Blumwe i R. Peters, w Grudziądzu.

W 1928 r. oddział bydgoski został wydzielony.

Fabryka produkowała maszyny w oparciu o dokumentację Ventzkiego.

W latach 20-tych "Unia" w Grudziądzu i Chełmnie była największą w Polsce fabryką maszyn i urządzeń rolniczych.

W 1926 r. zatrudniała ok. 700 robotników. W latach 1922-24 produkcja roczna wynosiła 35 000 maszyn rolniczych rocznie.

Wkładkę założył: mgr Maria Grzybowska mgr Zofia Wernerowska
(imię, nazwisko, data) wrzesień 1996 r.

Wzór ODZ 1978 r.

Miejsce przechowywania negatywów:

Produkowano pługi, brony, pielniki, obsypniki, kultywatory, siewniki, grabie konne, kartoflarki, parniki płuczki itp.

Wytwarzano nowy pług własnej konstrukcji "Correct" 2-skibowy.

W 1925 r. zaczęto wytwarzać siewniki rządowe "Turbo" dla gospodarstw małorolnych.

W roku 1929/30 na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu "Unia" otrzymała za produkcję wielki złoty medal wystawy.

Maszyny eksportowano m.in. do Rumunii, Brazylii i państw bałtyckich, a także Turcji i Południowej Afryki.

W okresie kryzysu w 1930 r. "Unia" przejęła firmę "Głogowski i Syn" Fabryka Maszyn Rolniczych oraz Odlewnia Żeliwa i Spiżu w Brodnicy-Michałowie.

W 1937 r. w ramach budowy Centralnego Okręgu Przemysłowego (COP) powstała filia grudziądzkiej "Unii" w Kunowie.

ROZWÓJ PRZESTRZENNY FABRYKI w latach 20-tych i 30-tych.

W tym czasie teren fabryki nie powiększył się.

W 1924 r. powstał projekt portierni i nowej bramy głównej. Portiernia wzniesiona została jako przyległa do domu mieszkalnego (1). Na słupkach bramy umieszczone były pełnoplastyczne rzeźby przedstawiające kowala i odlewnika (być może ich autorem był rzeźbiarz Tibor).

LATA WOJNY 1939-45.

Prowadzono produkcję wojenną w 70%: wytwarzano części do łodzi podwodnych, ścigaczy i bomb, pociski do dział przeciwlotniczych, wykonywano samie dla wojska, wozy konne.

W 1945 r. fabryka została zniszczona w wyniku działań wojennych.

W 1945 r. fabrykę objęli Polacy.

LATA 1945-1994.

1.V.1945 r. nastąpiło oficjalne przekazanie "Unii" Wydziałowi Przemysłowemu w Grudziądzu, następnie we wrześniu 1945 Bydgoskiemu Zjednoczeniu Przemysłu Maszyn Rolniczych. W 1948 r. stała się Przedsiębiorstwem Państwowym o nazwie Fabryka Narzędzi Rolniczych "Unia" w Grudziądzu.

Podczas działań wojennych całkowicie zniszczone zostały: kanter i ślusarnia za nim, znaczna część odlewni i magazyn odlewów oraz tempiarnia, główny warsztat mechaniczny, ekspedycja i magazyn główny, magazyn wzdłuż ul. Włódka oraz wydział siewników i magazyny po północnej stronie ob. ul. Włódka.

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkladki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
GRUDZIĄDZ	FABRYKA MASZYN A. VENTZKI nast. Agromet - Unia	opis

p. 12 HISTORIA cd. Fabryka prowadziła działalność do 1994 r. W styczniu 1995 r. ukończyła działalność ogłoszeniem upadłości. Obecnie jest użytkowana częściowo, tymczasowo. Poszczególne pomieszczenia i budynki wynajmowane są różnym firmom.

p. 13 KOMPOZYCJA cd. W części południowo-zachodniej wzdłuż drogi dojazdowej stoją od południa: warsztat (18) w miejscu pierwszej kuźni, za nim KOTŁOWNIA i TURBINOWNIA (2) z kominem w tyle, WIEŻA CIŚNIEN (3). Za nimi współczesny wydział hydrauliczny (22) i laboratorium (20). Wzdłuż drogi dojazdowej od północy: montaż glebogryzarek (17) za nim KUŹNIA (4) z budynkiem warsztatowym w narożniku, i warsztaty elektryczne.

Dominantę zespołu stanowi wysoka wieża ciśnień.

Północna część zespołu po pn. stronie ulicy Włodka zajmuje teren w kształcie litery L. Ograniczony ulicą Włodka od południa, przedłużeniem ul. Hallera od wschodu od zachodu działkami sąsiednich kamienic, a od północy rowem Hermana.

Wjazd na teren prowadzi przez bramę od ul. J. Włodka. Oddzielny wjazd przy DOMU MEISSNERA (6).

Teren jest ogrodzony od ul. J. Włodka ogrodzeniem stalowym na podmurówce.

W pierzei ulicy Włodka stoi DOM MIESZKALNY MEISSNERA (6) z oficyną, z wejściem po wschodniej stronie od ulicy. Mieści on obecnie archiwum. We frontowej części terenu wznoszą się powojenne budynki fabryki. W tylnej części zachowane WARSZTAT ŚLUSARSKI (11) przy nieistniejącej już hali siewników oraz STOLARNIA (12), ustawione szczytami do wjazdu. Po wschodniej stronie warsztatu (11) fundamenty hali siewników.

Wkładkę założył: mgr Maria Grzybowska mgr Zofia Wernerowska
(imię, nazwisko, data) wrzesień 1996 r.

Wzór ODZ 1978 r.

Miejsce przechowywania negatywów:

p. 13 MATERIAŁ, KONSTRUKCJA, ARCHITEKTURA.

Zachowane budynki przemysłowe z końca XIX w. i początku XX w. są typowymi ceglanymi obiektami, konstrukcje stropodachów stalowe, w budynkach pomocniczych, mniejszych drewniane. Elewacje ceglane o ceglanym detalu architektonicznym.

Budynki (1, 2, 3, 4, 5 i 6) zostały opisane na kartach szczegółowych.

Pozostałe budynki to:

ODLEWNIA (7) - budynek murowany, ceglany, o wewnętrznej konstrukcji stalowej, kryty papą, prostokątny, jednokondygnacyjny, kryty dachem o niewielkim spadku, elewacje ceglane o uproszczonym detalu, obecnie jest nieużytkowana, stan techniczny zły. wyposażenie nie zachowane.

STAJNIA nast. remiza (8) - budynek ceglany, o stropach drewnianych, kryty papą, ok. 1897 r. prostokątny, 2-kondygnacyjny, kryty płaskim dachem, elewacje ceglane o ceglanym detalu, stan techniczny dobry, obecnie mieszczą się w nim warsztaty szkolne.

MAGAZYN ODLEWÓW (9) - budynek murowany ceglany, stropy drewniane, kryty papą, ok. 1897 r. prostokątny, 2-kondygnacyjny, kryty płaskim dachem, elewacje ceglane bez detalu, stan techniczny dobry, odbudowany po 1945 r. i przekształcony obecnie mieści warsztaty szkolne.

WARSZTAT ŚLUSARSKI (11) - budynek ceglany, stropy drewniane, dach kryty papą, ok. 1910 r. rzut wydłużonego prostokąta, parterowy, kryty dachem jednospadowym o niewielkim spadku, elewacje ceglane bez detalu, stan techniczny dobry, niegdyś przylegał do hali siewników.

STOLARNIA (12) budynek ceglany, jednokondygnacyjny, stropodach stalowy, częściowo drewniany, dach kryty papą, elewacje ceglane o ceglanym detalu, ok. 1910 r. wyposażenie nie zachowało się, stan techniczny dobry, obecnie jest wynajmowany drobnym firmom.

PORTIERNIA (1a) murowana, tynkowana, stropy drewniane, dach kryty dachówką ceramiczną, 1924 r. rzut zbliżony do kwadratu, parterowa o wysokim trójspadowym dachu, elewacje tynkowane, stan techniczny dobry, budynek secesyjny

1. Miejscowość

GRUDZIĄDZ

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

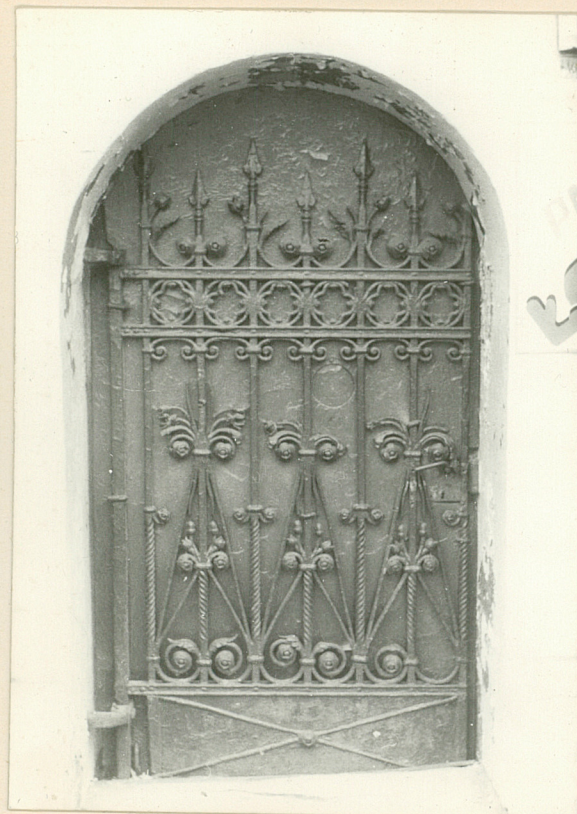
FABRYKA MASZYN A. VENZKI
zespół

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

nast. AGROMET-UNIA
zdjęcia

1. Słup przy bramie wjazdowej

2. Krata w portierni (1a)

mgr Maria Grzybowska
mgr Zofia Wernerowska
październik 1996r.

3. Dom mieszkalny (1), wihła A. Venzkiego (5)
4. Portiernia (1a)

Wkładkę założył:
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: PSOZ Toruń ul. Łazienna

5. Widok zakładu z wieży ciśnien
6. Wieża ciśnien (3)
elewacja południowa

7. Wieża ciśnien
elewacja wschodnia i
północna

8. Stajnia (8) elewacje północna
i zachodnia
9. Stajnia (8) elewacje południowa
i wschodnia

1. Miejscowość

GRUDZIĄDZ

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

FABRYKA MASZYN A. VENZKI
zespół

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

nast. AGROMET-UNIA

zdjęcia

10. Znak zakładu na bramie wjazdowej

12. Ogrodzenie zakładu od zachodu

11. Kuźnia (4) część socjalna elewacje połudn. i wsch.

13. Kuźnia (4) elewacja zachodnia

Wkładkę założył:

Miejsce przechowywania

Wzór ODZ 1978 r.

14. Ogródzenie zakładu od północy
16. Dom mieszkalny Meissnera (6)

15. Willa A. Venzkiego (5)
17. Kotłownia i turbinownia (2)

1. Miejscowość

GRUDZIĄDZ

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

FABRYKA MASZYN A. VENZKI
zespół

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

nast. AGROMET-UNIA

zdjęcia

18. Stolarsnia (12) elewacja północna
20. Stolarsnia (12) elewacja zachodnia

19. Stolarsnia (12) elewacja wschodnia
21. Stolarsnia (12) elewacja południowa

Wkładkę założył:

Miejsce przechowywania

mgr Maria Grzybowska

mgr Zofia Wernerowska

październik 1996r.

Wzór ODZ 1978 r.

22. Warsztaty ślusarskie i stolarskie przy
oddziale siewników (11) elewacja zachodnia
24. Budynek kolejki (10)

23. Garaże i magazyny (23)
25. Magazyn odlewów (9) elewacja
wschodnia i południowa

1. Miejscowość

GRUDZIĄDZ

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

FABRYKA MASZYN A. VENZKI
zespół

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

nast. AGROMET-UNIA

zdjęcia, plan archiwalny

26. Widok z wieży ciśnień (3) na nowe hale (15, 16, 17)
28. Zakład doświadczalny nowy budynek (14)

27. Odlewnia (7) elewacja zachodnia
29. Odlewania (7) elewacja południowa

Wkład

Miejsce przechowywania negatywów

Vzór ODZ 1978 r.

1. Miejscowość

GRUDZIĄDZ

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

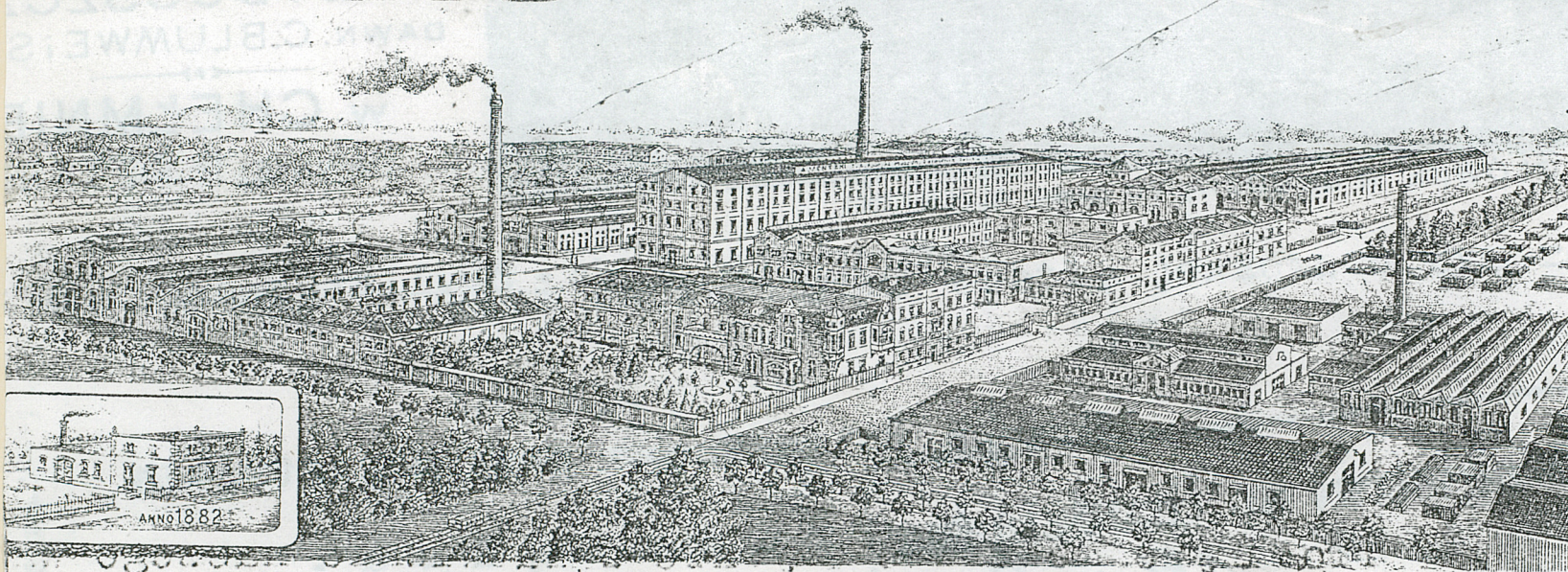
FABRYKA MASZYN A. VENTZKI
nast. AGROMET-UNIA
zespół

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

zdjęcia, plan archiwalny

UNIA ZJEDNOCZONE FABRYKI MASZYN
DAWN. A. VENTZKI, BLUMWE I PETERS SP. AKC.

GRUDZIĄDZ

ZNAK VENTZKI OCHR.

ODDZIAŁY:

W BYDGOSZCZY
DAWN. C. BLUMWE I SYL

W CHEŁMNIE
DAWNIEJ R. PETERS

1927r

ZAKŁADY GŁÓWNE W GRUDZIĄDZU DAWN. A. VENTZKI

fragment papieru firmowego 1927 r. sygn. 2836

Nasz nowy

znak ochronny

fragment papieru firmowego
sygn. 2836 Archiwum Państwowe

Wkładkę założył: w Toruniu oddział w Grudziądzu
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów:

mgr Maria Grzybowska październik 1996r.
mgr Zofia Wernerowska

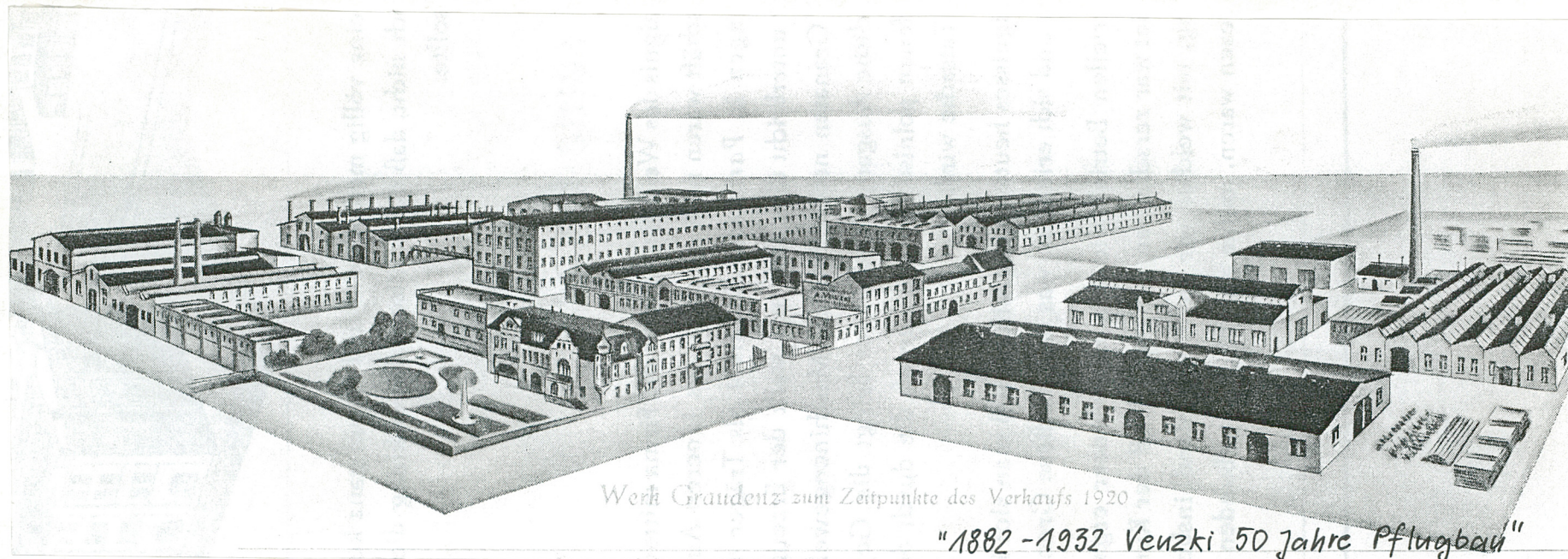

FABRYKA MASZYN I NARZĘDZI ROLNICZYCH

ODDZIAŁ CHEŁMNO - ODDZIAŁ BRODNICA - CENTRALA GRUDZIĄDZ

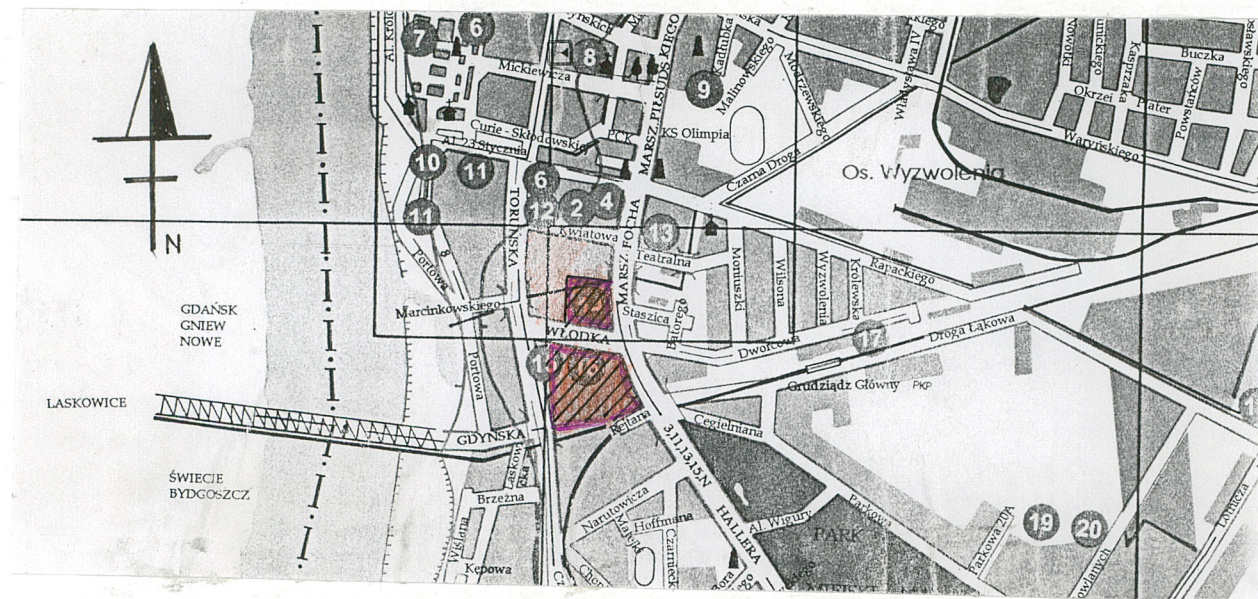
10.7.1939. D/01.

6

widok zakładu z 1920 r.

ORIENTACJA
skala 1 : 20 000

0 200 400 600 800 1000 1200m